

„Ikreként tapad egymáshoz két idő...”

Géczy János, *Sziget, este hét és tíz között*, Tiszatáj könyvek, 2018

Este hét és tíz között nyári, mediterrán, hosszasan tartó alkonyidő lehet, legalábbis a kötet számos versében mindenképpen, a visszavonulás, magunkba mélyedés és az emlékrájszók ideje. Első pillantásra, mintha ezt a töredékes módon megfogalmazott, lassan folydogáló, este és éjjel közötti időszakot szimbolizálnák a három ponttal kezdődő címsorok is, a laza, monológszerű tónus és a versek utolsó szavait felhasználó, ismétlődően visszautaló átvezetések. A tempó ezáltal szaggatott, rövid egységekből álló prózai felhangot kap, és emblemikus egészeként kapcsolja össze a szövegrészeket. Kivételt csak a középtáji, kesernyés hangvételű *Titánia*, illetve a kötet nyitó és záró etűdjei képeznek, a *Hűség* és az *Apolló* című költemények, melyek lehetséges keretbe foglalják a metafizikai távlatok felé nyitó mon-

danivalót. A *Hűség*ben pillantjuk meg először a szigetet, ahol a „tájleírás” és a vers sziklakürtői azonnal jelzik, milyen poétikai terepeken járunk. A prozódia darabos futamokkal és elcsöndesülésekkel operál, a jelentésrétegek az idő és az alkotás kibontakozó folyamataiban tárulnak fel, elegendő lehetőséget hagyva az olvasónak is. Sűrű és lassú mozgású, tömörített képekben elbeszél, sorról sorra megidézett természetleírásokon keresztül mutatkozik meg az élő és a mindenség befagyott ritmusképleteit őrző megkövült világ egysége, és velük a költemény sejtelmesen érzékelhető belső vonulata. A tengeri sót halfarkastoll söpri a szikláról, márványkőből rakott teraszt pucol a vegytiszta jelen idő, a szél és a hullámok játékaik kártyalapokká lesznek, melyeket a világ pillanatonként kirak és összekever. Aztán:

*egyre
inkább állatformára lel az elnyúlt
sziget. Kutya alakját veszi fel,
amely leroskad, ahogyan tiszta
küszöb előtt a hűséges felmosó-
rongy.*

A látszólag tájidegen hasonlat jellegzetes poétikai asszociációs terepekre visz, egyszerre vagyunk a tengerparton és az „északi” mindennapok tárgyvilága és lelki meghatározottságai között. A vers egyre mélyebbre vezető irányulásai, szóképei, metonímiái, hogy a látványelemek révén a jelentés önmagában

„meghatározza a meghatározatlant”, jól illeszkednek az első hangütésektől kezdve ahhoz a költői szándékhoz, mely komoly és nemes célokat tűz ki maga elé. Ez a szándék a kötet egészén át jelen van. Technikailag felkészült lírai-prózai eszköztárakkal dolgozik a szerző, többszöri olvasásra inspiráló jelentés-tartalmak révén tárulnak fel a mediterrán mindenség biológiai szerkezetével együtt a psziché szellemtorlaszai. Az este hét és tíz között fémfényekkel telítődő szigeten járva, nem egyszerű költői bedekkert tanulmányozunk – bölcseleti áthatások, csillagrajzolatok, sors-fürkészesek, a történelem és a világvallások idő feletti egysége tükröződik abban az alkonyati, napsütötte burjánzásban, ahol Allah egykori rózsakertjei mellett előbukkannak az elmúlt, de a létezés örökké jelenvaló ősmintái is, melyek az itteni vagy alanti lények életét vezérelhetik:

*A lét lakói, miként a görög egyházatyák állítják,
betűkből állnak, úgy épülnek fel az isteni ABC-ből,
mint faközöld kövekből a vízparti ház,
az olajfa a fénnel futtatott levelekből,
hogy egyszer, mint valamennyi tökéletesen körberajzolt szó,
összeolvasható legyen a terjedelmes,
szereplőinek ismerős cselekmény.*

(... históriát)

A következő tételek intellektuális és spirituális fókuszpontjainak segítségével, és a magán-reflexiókkal párhuzamos természeti képek világain keresztül bontakozik ki egy szerethető, de nem könnyen befogadható poézis. A kötet-kompozíció egyrészt lehetővé teszi az izgalmas sétákkal, elmélyedésekkel egybekötött leírások élményszerűségét, ahol mediterrán terek tárulnak elénk, és bennük egy szakavatott biológus-költő, aki pontosan megnevezi a táj élő-lényeit és alakzatait. A szigeten még kecskék és viperák ösvényeire láthatunk, aztán ezüstlillék töltik meg gyomruk Bibliáját, sapkacsigákat, durbincsokat nyel az azúr nyelvű tenger... A tudattalan parttalanságát jelképező vizet mint a kötet egyik meghatározó motívumát néha érdekes hasonlatokban jeleníti meg a költő: „A tenger a szigetek csúcsánál a szárazföld alá úgy szalad, / amint a felsőrész és levált cipőtalp közé / a levegő hasítéka.”

Ez az időnként direkt realizmussal vegyes kalibráló szándék, másfelől nézve, a kötet folyamán egyre többször felülírásra kerül, sokszólamúvá lesz, a kezdetektől meglévő belső figyelem a lírai én sajátos terepévé alakul át. A kötetindító erős felütés hangja nem változik, inkább mozaikszerű elrendezéseket kapnak a magánbeszéd szólamai, és ezáltal számos regiszteren képesek megnyilatkozni. A szövegvilág rejtett történései mögött, itt-ott a régi hagyományokat továbbgondoló, pl. József Attila-i allúziók szüremlenek át, mikor a szerző azt mondja: „A visszamaradt tócsákban / látom, megreked az univerzum”, majd: „Szoktatom magam a rímtelen rendhez, a rogyáshoz.” A pesszimista soroknak bölcseleti felhangja lesz, érdekesen ellenpontozva a mediterrán alapkörnyezetet, persze az idill ebben a világban is főleg csak a kellékek szintjén létezik. A tenger, a mikroorganikus valóságok, a vakító vályogfalak és a dél növényburjánzásai között filozofikus értelmező monológokkal józanít a narrá-

tor. Mintha minden már múlt idő lenne, rímelve ezáltal is az alkonyati időszak elmélyült, visszaemlékezésekre hajló tónusával. A kötet darabjai párbeszédet folytatnak egymással, ahol korszakok, mitológiák transzcendens levegőjű nyelvi hálóból, illesztékeiből állnak össze a versek építőelemei. A mintázatok belső összefüggéseit számos alkalommal megjelenítő költemények archetipikus valóságokat építenek a láthatatlan terekben: *„esély gördül alá a hegyoldalon, / amiként a napfolt előtt az árnyék. / Egymástól eloldozatlanul.”* Kentaurók, a kozmikus őstojáshéj, az evangélium nagyragadozója és illír arcú ismeretlenek kerülnek természetes közelségbe a kötet lapjain, s így a motívumvilágok ismétlődő felbukkanásai az egymást kiegészítő kulturális és vallási korszakok összebékülő kelléktárává lesznek. Ugyanakkor vannak versrészletek, ahol az inkább nyelviségbe hajló stílus felül akarja írni a bibliai utalás kezdőképeit, és talán szándékoltn túlabsztrahálja a szöveget: *„Nem jár, pedig járhatna a vízen. / Már nem az. Másmilyen. Korábban másféle / egésznek rémlett benne a / részlet, a darab, a hányad, és nem / ígérte, hogy egyszer majd másik szóvá / alakul.” (... forrást).*

Idővel a színhely is változik, úgy, hogy alig vesszük észre, hiszen a sziget ugyanolyan metafora, mint bármelyik hely vagy történet, és szinte mindegy, hogy az Adriánál vagy a Duna-parton állunk (*„Arcodat áthúzza a brüsszeli gép... ...a MüPát egyetlen fűszál kardélre hányja”*), az idő pedig mindig viszonylagos, elmozdul, belecsúszik a látás pillanatába: *„Itt-ott a bokorból egy gally, a sásból / egy zászlós dárda fölmered, tartva / hegyén néhány pillanatilag a múltat.”* A múlt a semmi katalógusa, a halott apa, eltűnt szerelmek, töredékes verssorok jelzik a csupa mintha-jelenlét kimondhatatlanságát, meggyőző költői erővel:

*Hol van rajtam az ajtó, amelyen át
apám nyitott belém, s amelyen át
engem elhagy egyszer? Akár ha széltől,*

*ki-be csapódik. És előttem fekszik
a másvilág?*

(... másvilág)

A kötet rétegelt szerkezete mintha egymásra utaló, távoli hívószavakként variálná a versdarabok címeit és a jelentéstartalmakat, sokszor mintha hús oldallal arrébb is ugyanazt a művet olvasnánk, kicsit más fénytörésben. Mindez felerősíti az egység érzetét, és a nyelvi megformáltság is a magaslatok levegőjével jutalmaz, bár mindvégig valahol az elképzelt dél realista díszletei közt járunk, vagy talán csak a kiindulási hely köt oda, és valamiféle aranykor iránti, de nosztalgia nélküli emlékezet. Hol húzódik meg a mítosz helye? – a költő maga is csak kérdéseket tehet fel a befejező, *Apolló* című versben. A *Sziget, este hét és tíz között* az átmenetek kötete is, a távolságtartó közeledések, a psziché önboncolásainak szenttelen bemutatását leképező költészet könyve, melyet bárhol nyit fel az olvasó, mindenütt találhat további tanulmányozásra, újraértelmezésekre biztató sorokat:

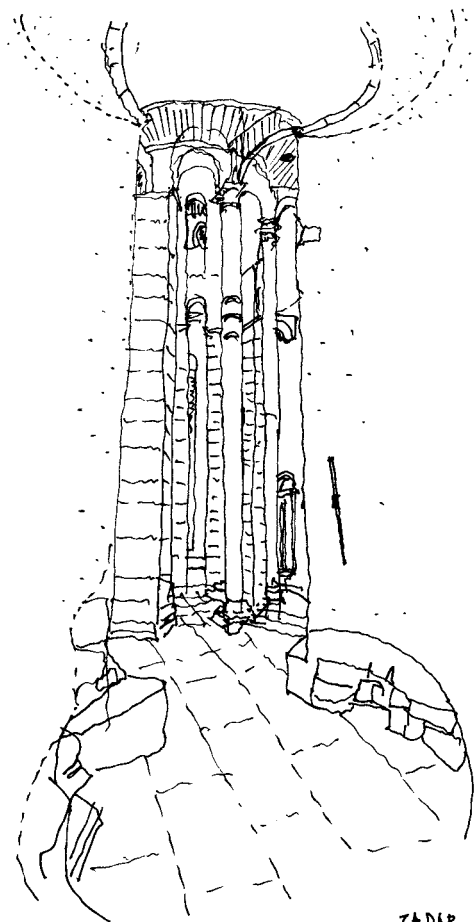
*A figyelem végébe szeretek
bele, a ponton, ahol sziámi
ikreként tapad egymáshoz két idő,*

(...)

*nehogy részletről részletre lépve
lábaljak kifelé az édenből,
a vízből kiálló köveken át,
nehogy legyen a távozásra pillanat.*

(... pillanat)

Boldogh Dezső

ZADAR
19/07/18 47